

УДК 37.01+379.8

*Букарева Тетяна Василівна,
аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв*

ХУДОЖНЯ ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ДОЗВІЛЛЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

У статті розглядається художня освіта в контексті сучасних культурних практик у працях відомих вітчизняних науковців. Оцінюється сучасний стан художньої освіти молоді в контексті дозвілля. Розглядається художня освіта та культурні практики в Україні.

Ключові слова: художня освіта, дозвілля, культуротворчий процес, естетичне виховання, культурні практики.

В статье рассматривается художественное образование в контексте современных культурных практик в трудах известных отечественных ученых. Оценивается современное состояние художественного образования молодежи в контексте досуга. Рассматривается художественное образование и культурные практики в Украине.

Ключевые слова: художественное образование, досуг, культуротворческий процесс, эстетическое воспитание, культурные практики.

The article discusses the artistic education in the context of contemporary cultural practices in the writings of well-known domestic uchenyih. Otsenivaetsya current state of the art education of young people in the context of leisure. We consider art education and cultural practices in Ukraine.

Key words: art education, leisure, culture-process, aesthetic education, cultural practices.

Нині у суспільстві відбуваються зміни ціннісних орієнтацій, зміни національної культури, яка потребує активізації естетичних факторів. Сучасний світ вимагає від людини постійного саморозвитку. Тому у системі всебічного розвитку особистості художня освіта займає важливе місце, насамперед, це формування естетичного ставлення до життя, вироблення загальноприйнятих норм поведінки, відродження культурних традицій та ін.

Події, які останнім часом відбуваються в Україні, стали причиною виникнення цілого ряду проблем, серед яких і проблеми молоді. Проблеми художньої освіти, дозвіллевої діяльності молоді у нашій країні надзвичайно актуальні. Саме художня освіта формує позитивні особистісні якості людини. Тому більше уваги треба приділити проблемі естетичного виховання, завдяки чому молода людина буде оволодівати гуманістичними цінностями та нормами культури. Залучення населення, у тому числі молодь до участі в дозвіллевій сфері, стає ефективним напрямом виховання національної самосвідомості особистості.

Значну увагу художньо-естетичному вихованню, в своїх працях, приділяли відомі науковці такі як: Б. Лихачов, Л. Виготський та ін., та психологи сьогодення І. Бех, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Рудницька, Г. Шевченко тощо.

Свої праці відомі українські науковці, такі як Г. Головаха, О. Ковтун, Н. Цимбалюк, М. Андреева та ін., присвятили дослідженню проблем стану дозвіллевої діяльності; сучасним дозвіллевим технологіям – Ю. Ключко, В. Ковтун, Н. Самойленко; значний потенціал дозвілля з погляду соціалізації, самореалізації та творчого розвитку особистості – Ю. Жданович, В. Лупійчука, І. Петрової, М. Фіцули, В. Черних.

Оцінюючи сучасний стан художньої освіти молоді в контексті дозвілля, науковці здебільшого апелюють до європейських чи американських практик. Це питання українські науковці в своїх публікаціях здебільшого не аналізували, тому вони висвітлені досить фрагментарно, або ж залишається поза увагою.

Метою даної статті є аналіз художньої освіти в контексті дозвілля в Україні. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: розглянути художню освіту та культурні практики в Україні.

Дозвіллеві практики в Україні розглядаються не тільки як відпочинок, а мають пізнавальний і виховний характер, особливо при організації дитячого та молодіжного дозвілля. За словами О. Бойко, «...сфера дозвілля унікальна, специфічна, відрізняється від всіх інших передусім тим, як вона відповідає на запити людського існування, тому що вона виступає як набір ціннісних орієнтацій, систем поведінки на основі загальнолюдських норм моралі, що сприяють самореалізації внутрішніх потенцій особистості у вільний час, до того ж у рамках вільного вибору» [1].

Однією зі сфер дозвілля є парки, що виконують соціальні, рекреаційні, культурні, виховні та інші функції. Заходи, які відбуваються в парках досить різноманітні. Тут використовуються різноманітні форми організації дозвілля: концерти та зустрічі, ярмарки, виставки, спортивні змагання, рекреаційні програми тощо.

У своїй праці В. Ковтун досліджує розвиток парків в Україні. Значне паркобудування, яке відбулося у XVII–XIX ст., саме в цей період з'явилося. За словами науковця, «Українські парки відображають культуру країни та цілісність знання про природу і культуру народів світу. На обліку і під охороною держави перебувають понад 400 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва національного та місцевого значення. Вони складають невід'ємну частину національної культури і водночас є феноменом й виразником загальної культури світової спільноти» [5].

Паркове середовище України формувалося в інтеграційному процесі. В. Ковтун зазначає – «...Про це свідчать провідні стилі у садово-парковому мистецтві, які носять назви італійський, японський, французький, англійський та ін. Тут простежується спадкоємність, взаємозв'язок, взаємозбагачення стилів парків різних епох та різних країн...» [5].

За функціональним призначенням парки поділяються на національні парки (Карпатський національний природний парк, Національний природний «Святі Гори», Ужанський національний природний парк, Національний природний парк «Голосіївський», Національний природний парк «Залісся», Дермансько-Острозький національний природний парку та ін.); ландшафтні («Олександрія», «Верхньодністровські бескиди»,

«Кременчугські плавні» та ін.); аквапарки («DreamIsland» , «Мигдалевий гай», «Коктебель» та ін.); сільські (парк ім. Т. Г Шевченка на Черкащині та ін.); парки-атракціони (парк ім. М. Горького, «Хеппілон» та ін.), тематичні [7; 8; 9; 10].

«Паркове середовище виступає життєвим простором, в якому людина гармонізує свої стосунки з навколишнім світом, оволодіває навичками їх встановлення, вчиться бути моральною, духовною, вільною особистістю», – зазначає В. Ковтун [5].

У своїй науковій роботі Л. Троєльнікова говорить про те, що одним із складників художньо-освітнього життя України є дозвіллеві практики. І однією з важливих ланок є проведення престижних конкурсів, фестивалів («Київ Музик Фест», «Музичні прем'єри сезону», «Серж Лифар де ля данс», «Амала», «Слов'янський базар», «Пісенний вернісаж», «Боромля» та ін.) [6, с. 295].

Наприклад, фестиваль «Київ Музик Фест», де акцент зроблено на поверненні його музичного змісту до духовної та релігійної тематики – вказує науковець [6, с. 298]. За словами Л. Троєльнікової, «...майже кожна акція фестивалю стає мистецькою подією. Представленні твори дивують розмаїттям тем і стилів, нагадуючи скоріше строкату мозаїку – необароко, неоромантизм, неокласицизм, авангард шістдесятих, пост авангард, і нарешті, інтонаційні пошуки дев'яностих. Відтак, фестиваль представляє своєрідний зріз сьогодення української музики...» [6, с. 298]. Але науковець вказує і на проблеми проведення цих фестивалів, зокрема питання чіткості критеріїв добору творів для виконання, чіткості концепції, пошук джерел фінансування та ін. [6, с. 298].

У сучасній Україні зростає роль музеїв у процесах соціальної адаптації, в організації освіти, в організації дозвілля. Музеї стають центрами освіти, комунікації, культурної інформації творчих інновацій.

Музеї поділяються на історичні (Будинок-музей Марії Заньковецької, Київський музей О. С. Пушкіна та ін.), галузеві (Музей авіації, Музей київського метрополітену, Музей циркового мистецтва, Музей телебачення та ін.), краєзнавчі (Міжнародний музей української вишиванки, Міський музей «Духовні скарби України» та ін.), природничі (Національний музей бджільництва України та ін.), літературні (Літературно-меморіальний будинок-музей Т.Шевченка в Києві, Музей Бориса Грінченка та ін.), мистецькі (Державний музей театрального, музичного та кіномистецтва України, Галерея «Нецке» та ін.), технічні тощо [7].

Нині з'являється багато приватних музеїв, зазначає в своїй роботі Л. Троєльнікова, вони проходять складний шлях інтеграції до музейної мережі України. В основному приватні музеї (наприклад, Музей сучасного образотворчого мистецтва України, музей «Срібна земля», музей-пивоваріння «Львівська броварня» та ін.) виникають на основі приватних колекцій, метою яких є прагнення зробити їх загальнодоступними [6, с. 336].

«Сучасний стан соціально-економічного, громадсько-політичного та культурного розвитку суспільства зумовлює необхідність істотних змін у діяльності всіх традиційних закладів культури, уточнення їх місця і ролі в житті людини. У контексті трансформаційних процесів, що відбуваються у вітчизняній культурі, характерні зрушення сталися і в роботі музеїв, що дедалі виразніше перетворюються з культосвітніх закладів на своєрідні центри соціально-культурної, в тому числі освітньо-виховної діяльності», – вказує Л. Троєльнікова в своєму дослідженні [6, с. 337].

Важливою складовою дозвіллевих практик країни є клуби, основною функцією яких є навчання, виховання та спілкування. У словнику В. Даля «клуб» визначається як «зібрання, постійна спільнота, яка збирається в особливому приміщенні для бесід та забав; є і політичні клуби, спільноти та товариства» [3]. За словами науковця О. Бойко – «Клуб – це порівняно невелике об'єднання людей, які мають спільні інтереси, заняття. Він є школою навчання, виховання і спілкування. У клуб приходять люди, які бажають досконало опанувати певну програму, дозвіллеву «кваліфікацію». Деякі клуби і любительські об'єднання навіть організують відповідні форми занять» [1, с. 38].

О. Бойко в дослідженні розглядає клуби за інтересами як майстерного вихователя, де кожен з членів цього об'єднання прагне показати свої знання та уміння. Спілкування в колі однодумців сприяє збагаченню, взаємовихованню. Інтерес до заняття перетворюється на інтерес до людей [1, с. 38].

В своєму дослідженні О. Бойко, говорить про те, щоб дозвілля стало дійсно привабливим для молоді, необхідно будувати роботу його установ і організацій на інтересах кожної молодої людини. Треба не лише добре знати сьгоднішні культурні запити молодих, передбачати їх зміну, але й уміти швидко реагувати на них регулюванням відповідних форм і видів дозвіллевих занять [1, с. 38].

О. Бойко відмічає, що зміст сучасного клубного життя суттєвим чином змінюється у зв'язку з процесами трансформації суспільства. Сучасні клуби розрізняються за потребами, інтересами, спрямованістю дій тощо [1, с. 40].

Наприклад, одним із сучасних видів дозвілля в клубній сфері є дискотека, яка особливо поширена серед молоді. «Вона ставить перед самодіяльним творчим колективом цілий комплекс різноманітних творчих завдань, стимулює прояв організаторських здібностей, відкриває широке поле для технічної творчості, винахідництва, розвиває пізнавальну активність, художнє чуття, музикальність, режисерську інтуїцію, артистизм, навички спілкування тощо. Іншими словами, участь у творчому колективі дискотеки потребує відомого універсалізму. Це робить її одним із засобів формування гармонічно розвинутої особистості. Тому суспільство зацікавлене в тому, щоб самодіяльних дискотек було більше. Але дискотека формує особистість не тільки як учасника творчого колективу. Вона – засіб ідейно-естетичного виховання всіх її відвідувачів» [2, с. 75].

За визначенням О. Запесоцького, «Дискотека – це масова форма організації дозвілля молоді» [4, с. 2]. Дискотека є результатом самодіяльних творчих пошуків. Особливістю сучасних дискотек є одержання інформації про новини в світі музики. Вони стали для молоді інформаційним центром молодіжної музики, клубом музичних новин [2, с. 75].

«Клуби адаптуються до нових культурних умов за допомогою розмежування «клубів» – це клуби, в яких є особливі місця, які відрізняються своїм архітектурним простором, одягом тощо. Унаслідок змін норм і цінностей культури кінця ХХ ст., вестернізації культури та дозвілля, під впливом формування індустрії дозвілля, збільшення потреби в рекреаційних формах дозвілля, функції клубів як форми організованого дозвілля змінюються. Виникають нічні клуби як специфічна форма дозвілля сучасності», – в своєму дослідженні відмічає О. Бойко [1, с. 40].

Проаналізувавши джерела даної статті, можна зробити висновок, що сучасна система духовного виховання більш спрямована на вирішення проблем молоді, яка не завжди здатна пристосуватися до умов життя, протистояти труднощам пов'язаних із змінами соціального та економічного характеру. Художньо-естетичне виховання здатне стати дієвим засобом формування духовного світу молоді, підсилити позитивні впливи і налаштувати тих вихованців на правильне сприймання і критику негативного, естетично потворного, на реальну боротьбу з ним задля змін у житті власному і суспільства. Сила й результативність цих впливів зростає, якщо на всіх етапах активного періоду життя людини її спрямовуватимуть на творення в собі істинно людського. Так постає проблема державної, національної системи виховання. Окремі її ланки – сім'я, дошкільні заклади, школи різних видів, вузи, культурно-освітні заклади і установи, засоби масової інформації – мають різні можливості щодо художнього виховання, оскільки в їхній діяльності поєднуються різні функції. Тож найбільшою тут є практична проблема – узгодження естетичних впливів усіх виховних ланок, державних і не державних закладів і установ, які повинні утворити певну систему художнього виховання, розуміючи його суть і специфічну роль у розвитку особистості та не слід забувати про розвиток дозвіллевої індустрії.

Література:

1. Бойко О. П. *Культура дозвілля у суспільстві ризику : монографія* / Бойко О. П. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 285 с.
2. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. *Дозвіллезнавство* / Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
3. Даль В. *Толковий словарь живого великоруського языка* / В. Даль. – Москва : Наука, 1998. – Т. 2. – С. 120.
4. Запесоцького О. *Из истории молодёжной культуры : возникновение и развитие дискотек* / О. Запесоцького // Санкт-Петербург : СПбГУП, 2003. – 42 с.
5. Ковтун В. Д. *Полікультурність як детермінанта формування та розвитку паркового середовища* / Ковтун В. Д. // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка / Київ нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2007. – С. 27–30.
6. Троєльнікова Л. О. *Крізь велич століть : еволюція художньо-освітнього простору України* / Л. О. Троєльнікова. – Нац. муз. акад. ім. П. І. Чайковського. – Київ : ДАКККіМ, 2006. – 444 с.
7. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://nsil.com.ua>
8. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.poltavalk.com.ua>
9. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.primetour.ua>
10. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>